מתני' שסמכו אצל בעל הבית. לעשות על פיו ולא נתמנה להן אפוטרופוס לא מאביהן ולא מב"ד אפילו הכי כאפוטרופוס הוא: **ישבע.** כשיגדלו היתומין ישבע להן שאין לו בידו כלום משלהן: **לא ישבע.** טעמא דהך פלוגתא מפרש בגמרא[יד] וכן למר וכן למר מפני תיקון העולם הוא: **גמ' ולא שותפין.** אין יכול לתרוס על חלק חברו שלא מדעתו: **ולא אריסין.** על חלקו של בעל הבית: **אתם ולא האורס אם שאינו שלו.** הך סיפא טעמא דרישא כלומר אתם שאינו שלו והני כולהו שאינו שלו גינהו.

מתני' [א]יתומין שסמכו אצל בעל הבית או שמינה להן אביהן אפוטרופוס חייב לעשר פירותיהם [ב]אפוטרופוס שמינהו אבי יתומים ישבע מינוהו ב"ד לא ישבע אבא שאול אומר [ג]חילוף הדברים: **גמ'** ורמינהו [1]אתם [ד]ולא שותפין [ד]אתם ולא אריסין אתם ולא אפוטרופין [ג]ולא התורם את שאינו שלו אמר רב חסדא לא קשיא [ה] כאן להאכיל [ה] כאן להניח והתניא [ו]האפוטרופין תורמין ומעשרין להאכיל ולא להניח [ז]ומוכרי' להן בהמה עבדים ושפחות בתים שדות וכרמים להאכיל אבל לא להניח ומוכרין להן פירות יינות שמנים וסלתות להאכיל אבל לא להניח [ח]ועושין להן לולב [ט]וערבה וסוכה וציצית וכל דבר שיש לו קצבה לאיתויי שופר ולוקחין להם ספר תורה תפילין ומזוזות וכל דבר שיש לו קצבה לאתויי מגילה ואין פוסקין עליהם צדקה [י]ואין פודין עליהן את השבויין ולא כל דבר שאין לו קצבה לאתויי תנחומי אבלים ואין אפוטרופין רשאין לדון לחוב ולזכות בנכסי יתומים ולזכות אמאי [יא]לא [ה] אלא לחוב על מנת לזכות בנכסי יתומים [ב]ואין אפוטרופין רשאין למכור ברחוק ולגאול בקרוב ברעה ולגאול ביפה מ"ט דדלמא משתדפין [ל]ואין אפוטרופין רשאין למכור שדות וליקח עבדים אבל מוכרין עבדים ולוקחין בהן שדות רבן שמעון בן גמליאל אומר [מ]אף לא למכור עבדים וליקח שדות מ"ט דלמא לא משפיין [ה] [נ]ואין אפוטרופין רשאין [ס]להוציא עבדים לחירות אבל מוכרין אותן לאחרים ואחרים מוציאין אותן לחירות [ע]רבי אומר אומר אני אף הוא נותן דמי עצמו ויוצא מפני שהוא כמוכרו לו וצריך לחשב עמהן באחרונה ר"ש בן גמליאל אומר [פ]אינו צריך [צ]אין עושין אפוטרופין נשים ועבדים וקטנים [ק]ואם מינן אבי יתומין הרשות [ר]בידו ההוא אפוטרופוס דהוה בשבבותיה דר' מאיר דהוה קא מזבין ארעתא [ש]וזבין עבדי ולא שבקיה ר' מאיר אחוו ליה בחלמיה [ת]אני להרום ואתה לבנות אפילו הכי לא אשגח אמר [א]דברי חלומות לא מעלין ולא מורידין הנהו בי תרי דאיגרי בהו שטן דכל בי שמשי הוו קא מינצו בהדי הדדי איקלע רבי מאיר להתם עכבינהו תלתא בי שמשי עד דעבד להו שלמא שמעיה דקאמר ווי דאפקיה ר' מאיר לההוא גברא מביתיה: ההוא אפוטרופוס דהוה בשבבותיה דר' יהושע בן לוי דהוה קא מזבין ארעא וזבין תורי ולא אמר ליה ולא מידי סבר לה כר' יוסי [יא]דתניא א"ר יוסי מימי לא קריתי לאשתי אשתי ולשורי שורי אלא לאשתי ביתי ולשורי שדי הנהו יתמי דהוו סמיכי גבי ההיא סבתא הוה להו תורתא שקלה וזבינתה ניהלייהו אתו קרובים לקמיה דרב נחמן אמרו ליה מאי עבידתה דזבנא אמר להו יתומים שסמכו אצל בעל הבית תנן והא אייקר ברשותא דלוקח אייקר והא לא נקיטי דמי אמר להו א"כ היינו דרב חנילאי בר אידי אמר שמואל דאמר רב חנילאי בר אידי אמר שמואל [צ]נכסי יתומין הרי הן כהקדש ולא מקני אלא בכספא חמריה דרבנא עוקבא יתמא משכוה בארבעה ארבעה ואייקר וקם בשיתא שיתא אתו לקמיה דרב נחמן אמר להו היינו דרב חנילאי בר אידי [ת] דאמר רב חנילאי בר אידי אמר שמואל נכסי יתומין הרי הן כהקדש ולא מקני אלא בכספא: משוך פירי מיתמי אייקור היינו דרב חנילאי בר אידי [ק]זול [יג]לא יהא כח הדיוט חמור מהקדש אמשיכו להו פירי ליתמי [יא]אייקר לא יהא כח הדיוט חמור מהקדש זול סבור מינה היינו דרב חנילאי בר אידי א"ל רב שישא בריה דרב אידי [ש]הא רעה היא לדידהו דזמנין דמצטרכי לפירי וליכא דיהיב להו עד דיהבי זוזי [יא]יהבי יתמי זוזי אפירי זול לא יהא כח הדיוט חמור מן הקדש אייקר סבור מינה היינו דרב חנילאי בר אידי אמר להו רב שישא בריה דרב אידי [א]הא רעה היא לדידהו דאתו

[יא] יהבי יתמי זוזי אפירי זול לא יהא כח הדיוט חמור מכח הקדש. פירוש והיתומין יכולין לחזור בהן[א] ולא"ת גבי הקדש כה"ג אינו יכול לחזור כיון דאיכא מי שפרע בהדיוט כדאמרינן בפ"ק דקידושין (דף כט.) גבי פדאוהו במנה ולא הספיק למושכו עד שעמד במאתים[ב] וי"ל דהתם קני בכסף מדאורייתא[ג] ומשום שלא יהא כח הדיוט חמור מכח הקדש נמי ליכא כיון דבהדיוט נמי קאי נמי שפרע אבל יתמי מן התורה דינם כהדיוט[ד] ולא קנו בכסף[ה] ולא קיימי אפילו נמי שפרע[ו]: דאתו

מסורת הש"ס

[א] כתובות פח: [תוס' ב"ב פ"א ע"ב], [ב] קידושין מא:, [ג] [עי' תוס' כתובות ב: ד"ה הרי זה], [ד] [תוספ' תרומות פ"א ותוס' ב"ב פ"ב], [ה] בכא"י וכרא"ש ליתא מיכא וערבה ועי' מהר"ם שיף, [ו] [הטעם נתבאר בתוס' לעיל לח: בד"ה אין], [ז] לעיל לח: לט.:, [ח] גירסת הרשב"א בידן. ועי' מהר"ם שיף, [ט] [ל"ל וזבן], [י] [בב"י אנן] עיי' רש"ל, [יא] [סנהדרין ל. הוריות יג.:], [יב] שבת קיח:, [יג] [קידושין כט.], [יד] [ע"ב], [טו] ל"ל ומייתיב רש"ל ועי' רש"ש, [טו] ברש"י ברי"ף נוסף: ולכשיגדלו יזונו עמו], [יז] [קידושין כג.], [יח] ל"ל יכול הלוקח. רש"ש, [יט] ברש"ש כתוב וילאה דמתה"ד הוא ט"ס ול"ל יהבי זחי ליתמי אפילי מיקר. וקאי אלקמן בע"ב ועי' מהר"ם שיף,

תורה אור השלם

1. כֵּן תְּרִימוּ גַּם אַתֶּם תְּרוּמַת יְיָ מִכֹּל מַעְשְׂרֹתֵיכֶם אֲשֶׁר תִּקְּחוּ מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּנְתַתֶּם מִמֶּנּוּ אֶת תְּרוּמַת יְיָ לְאַהֲרֹן הַכֹּהֵן:

במדבר יח כח

גליון הש"ס

גמ' כאן להאכיל. עי' לעיל דף מ ע"כ תד"ה וכתב: שם כאן להניח. עי' שבת דף נד ע"ב תד"ה הוה מעבר [ועי' ברש"ש ד"ה מכרין להן]: שם אלא לחוב וכו'. עי' קידושין דף מב ע"א תד"ה אלא לחוב: שם ואין אפוטרופין וכו'. עיין לעיל דף לח ע"ב תוד"ה אין:

הגהות הב"ח

(א) גמ' כך אידי אמר שמואל דאמר כו':

מוסף רש"י

מינוהו ב"ד לא ישבע. דלא"כ מיממנע ולא הוי אפוטרופוס הואיל וחסדינן ליה, אבל מינהו אבי יתומים לא מיממנע, דאי אתו יתומים לא הוה מיממנע ליה הנאה מיניה בחייו לא הוה מיממנע ליה, ואפילו שאול אבר מינהו אבי יתומים אי ידע דמשבעי ליה מיממנע ולא הוי אפטרופוס, אבל מינהו ב"ד אע"ג דידע דמשבעי ליה לא מיממנע, דמשיכותא היא לגבייה דמהימן להו לבי דינא (כתובות פח:). מימי לא קריתי לאשתי אשתי. שאף שיתא חולין שלי יש לגנות היתנה מכמה (שבת קיח). לאשתי ביתי. שהיא עיקר של בית (שם). ולשורי שדי. שהוא עיקר של שדה דכתיב (משלי יד) ורב תבואות בכח שור (שם).

מוסף תוספות

א. מידי דהוה אהקדש. תוס' הרא"ש. ב. ה"נ נימא גבי יתומים. מרדכי. ג. אבל רבנן תקנו משיכה להרויחן שלא יהא כח הדיוט חמור מכח הקדש. תוס' קידושין כט. ד"ה אמו. ד. וא"כ אינם קונים בלא משיכה. תוס' קידושין כט. ד"ה אמו. ה. אלא שייפו חכמים כחם לעשות כהקדש שיהו קונים בכסף, הלכך במקום הפסדם של יתומים אוקימנא אדיננא אע"ג דהדיוט קאי במי שפרע, כדי שלא יהיה כח הדיוט מרובה משלהן ולא יבאו לידי הפסד ע"י תקנ"ח, כי לול[א] התקנה היו חוזרים בהם אפי' קבלו המעות כיון שלא משך.

תוס' קידושין כט. ד"ה אמו. ו. שהרי היתומים אינן חוזרין והאפטרופוסי' הוא דהדרי והם אינן עושי' לצרכם. שיט"ק.

עין משפט נר מצוה

כט א מיי' פ"ד מהל' תרומות הלכה י ופי"ח מהלכות נחלות הלכה ט סמג עשין לו טוש"ע מ"מ סימן רל סעיף יד:

ל **ב** מיי' פי"ח מהלכות נחלות הלכה ה סמג שם טוש"ע שם סעיף טז:

לא ג מיי פ"ד מהל' תרומות הלכה ח וע"ש בכ"מ [טוש"ע י"ד סימן שלא סעי' לה]:

לב ד מיי' שם הלכה י וע"ש בכ"מ:

לג ה מיי' שם הל' ג:

לד ו מיי' פי"ח מהל' נחלות הל' ט סמג עשין לו טוש"ע מ"מ ס' רל סעיף יד:

לה ז מיי' שם הלכה ו טוש"ע שם:

לו ח מיי' שם הלכה ז טור ש"ע שם סעי' טו:

ט [טוש"ע יו"ד סי' רמח סעי' ג]:

לז י מיי' שם הלכה ז טור ש"ע שם סעי' יב:

לח כ ל מ מיי' שם הלכה ו ז טוש"ע שם סעיף יא:

לט נ מיי' שם הלכה ח טוש"ע שם סעי' יג:

מ ס מיי' שם טוש"ע שם סעיף טו:

מא ע [מיי' שם פ"י הלכה ו] טוש"ע שם סעי' ב:

מב פ [מיי' שם] טוש"ע שם סעי' ג:

מג צ מיי' פ"ט מהל' מכירה הלכה ג סמג עשין פב טוש"ע מ"מ ס' קנט סעיף ד:

מד ק מיי' שם:

מה ר ש מיי' שם הלכה ה:

מו ת א מיי' שם הל' ו:

פסקי רי"ד

מתני' יתומים שסמכו אצל ב"ה חייב לעשר פירותיהן מפני תיקון העולם אפוטרופוס שמינהו אבי יתומים ישבע מינוהו ב"ד לא ישבע אבא שאול אומר חילוף הדברים המטמא והמדמע והמנסך בשוגג פטור במזיד חייב הכהנים שפיגלו במקדש מזידים חייבים פי' יתומים שסמכו מאליהן אצל ב"ה ולא נתמנה אפוטרופוס עליהן לא מפי ב"ד ולא מפי אביהם חייב אותו ב"ה לעשר פירותיהן מפני תיקון העולם שדין אפוטרופוס יש לו כיון שהן סמוכין עליו: ורמינהו אתם ולא שותפים אתם ולא אריסים אתם ולא אפוטרופין אתם ולא התורם את שאינו שלו פי' כן תרימו גם אתם אתם ולא שותפים שאם היו שניהם שותפים בשדה אין האחד רשאי לתרום חלק חבירו בלא רשות חבירו וכן האריס לא יתרום חלק ב"ה בלא רשותו וכן האפוטרופוס אינו רשאי לתרום פירות של יתומים. כל אלו מפני שאינן שלהן ואין אדם תורם דבר שאינו שלו ואי ק' והתנן בפ"ג דתרומות (מ"ג-מ"ד) השותפין שתרמו בזה אחר זה ר' עקיבא אומר תרומת שניהם תרומה וחכ"א תרומת הראשון תרומה ר' יוסי אומר אם תרם הראשון כשיעור אין תרומת השני תרומה ואם לא תרומת השני תרומה. בד"א בשלא דבר אבל אם הרשה את בן בתו או עבדו או שפחתו לתרום תרומתו תרומה וכו' דאלמא השותף שתרם אפילו שלא ברשות תרומתו תרומה י"ל כגון שהיו שותפין בפירות דמסתמא ניחא ליה לשותף במאי דעביד חבריה ומאי דאמרי' הכא אתם ולא שותפין כגון שהיו שותפין בשדה ולא בפירות שהיו מחלקין הפירות וכל אחד היה מולך את חלקו בביתו. אמר רב חסדא לא ק' כאן להאכיל כאן להניח פי' מה שצריכים היתומים לאכול מעשר ותורם להם מפני שהם קטנים ותרומת הקטן אינה תרומה כדתנן בריש תרומות חמשה לא יתרומו ואם תרמו אין תרומתן תרומה החרש והשוטה והקטן והתורם את שאינו שלו ועובד כוכבים שתרם את של ישראל אפילו ברשות אין תרומתן תרומה אבל להניח את התבואה מעורשת באורצ עד שיגדילו אינן רשאין לעשר לכשיגדילו יעשרו הם ואי ק' כיון שאין האפוטרופסים רשאין מן התורה לתרום ולעשר היאך תורמין כדי להאכיל והלא תרומתן היא טבל והיאך יאכלו אותה הכהנים י"ל דב"ד הפקירו נכסי היתומים שיהו האפוטרופסין תורמים את שאינו שלהם ודוקא להאכיל זיכוהו ב"ד אבל להניח לא וכך י"ל במכירת העבדים דאמרי' לקמן שהאפוטרופסים מוכרין אותן לאחרים ואותן האחרים יכולין לשחררן ולהתירן בבת ישראל ולא אמרינן כיון שהאפוטרופסים אינן בעלים נמצא שקנין הלוקח אינו כלום ואינו יכול לשחררו אלא ב"ד הפקירום שיהו האפוטרופוסים זוכים בהן ומכיריתן מכירה גמורה היא אבל לשחררם לא זיכום ב"ד שכל מה שעשו לא עשו אלא לתיקון היתומים ואם יעשו ע"ד ב"ד הרי הן בעלים ואם לאו הרי הן כנכרים: והתניא. סיועא אפוטרופסין תורמין ומעשרין להאכיל אבל לא להניח ומוכרין בהמה עבדים ושפחות שדות וכרמים להאכיל אבל לא להניח ועושים להן סוכה ולולב וציצית וכל דבר שיש להן קצבה לאתויי שופר ולוקחים להן ס"ת תפילין ומזוזות וכל דבר שיש לו קצבה לאתויי מגילה ואין פוסקין עליהן צדקה ואין פודין עליהן את השבויין וכל דבר שאין לו קצבה לאתויי תנחומי אבלים ואין האפוטרופסין רשאין לדון בנכסי יתומים ע"מ לזכות פי' אם באו לדין ולטענו על נכסי יתומים אין האפוטרופין רשאין לדון עמהן ואם נתחייבו אין חייבן חיוב ואע"ג שכונתם כדי לזכותם אלא ממתינין להן עד שיגדילו שאין נזקקין לנכסי יתומים עד שיגדילו ואע"פ שיש להן אפוטרופוס ואין האפוטרופין רשאין למכור ברחוק ולגאול בקרוב למכור ברע ולגאול ביפה מ"ט דילמא משתדפי: ואין האפוטרופין רשאין למכור שדות וליקח עבדים אבל מוכרין עבדים ולוקחין בהן שדות רשב"ג אומר אף אין מוכרין עבדים ולוקחין שדות מ"ט דילמא לא משפיין ואין אפוטרופין רשאים להוציא עבדים לחירות אבל מוכרין אותן לאחרים ואחרים מוציאין אותן לחירות וצריך לחשוב עמהן באחרונה דברי ר' רשב"ג אומר אינו צריך פי' צריך לחשב עמהן ולהשבע להן שלא נשאר בידו משלהן כלום ואין עושין אפוטרופוס נשים ועבדים וקטנים ואם מינן אבי יתומים הרשות בידו וש"מ דבאפוטרופוס שמינוהו ב"ד מיירי ואתי ר' כאבא שאול

דאתו למימר להו נשרפו חיטכם בעלייה. הקשה בקונטרס וכי נשרפו יחזרו בהן כמו בזוז וי"ל[א] כיון דברשות יתמי[ב] אייקר מסתברא דברשותם נמי נשרפו וא"ת לעיל דאמר משוך פירי מיתמי אייקר היינו דרב חנילאי והדרי בהו יתמי הא רעה הוא לגבייהו דיאמרו להן הלוקחין נשרפו חיטכם בעלייה וי"ל דנעשים הלוקחים שומרי שכר כיון[ג] דיכולים לאוכלם ולעשות בהם כל חפצם כדאמרינן בהאומנין (ב"מ דף פא.) הלוקח כלי מבית האומן לשברו לבית חמיו ונאנס בהליכה חייב בחזרה פטור מפני שהוא כנושא שכר אלמא בחזרה הוי כנושא שכר דהואיל ונהנה מהנה: **לברגא.** פירש בקונטרס לפיוסי כרגא דיתמי כו'[ד] משמע דלשאר צורכי היתומים[ה] בעי הכרזה וקשה דבפ' שום היתומים (ערכין דף כב.) כי פריך לרב אסי דאמר אין מזקקין לנכסי יתומין אלא א"כ ריבית כו' ממתני' דשום היתומין[ו] לוקמה לשאר צורכי יתומים[ז] בר מבעל חוב לכך נראה[ח] דהכא בברגא ומזונות וקבורה דאשה ובנות[ט]: **ולקבורה.** הא פשיטא דאין ממתינים לקבור את המת עד דמשלמי יומי הכרזה[י] אלא הא קא משמע לן דאם לוו לצורך קבורה[יא] מוכרין בלא הכרזה ופורעין[יב]: **הלכה כאבא שאול.** אומר ר"ת דכן הלכה אע"ג דקיימא לן (עירובין סב:)[יג] דמשנת רא"י קב ונקי[יג] ובברייתא קתני נמי וכן הלכה כדבריו[יד] אין למידין הלכה מפי תלמוד[יד] וכן מוכיח בהכותב (כתובות דף פח:) דמוקי פלוגתייהו דר"ש ורבנן בפלוגתא דאבא שאול ורבנן ורבי שמעון כאבא שאול ובכולהו לישני דהתם רבי שמעון כהלכתא ואומר רבינו חיים דלא מחייבינן לאפוטרופא ליפרע אלא דלא עיכב כלום משלהם אבל לא משעבד אלא פשע דאפי' ודאי פשע פטור כדאמרינן בפרק ד' וה' (ב"ק דף לט.) גבי שור של יתומים שנגח[טו] דגבי מעלייתא דיתמי דאי אמרת מעלייתא דאפוטרופא ממנעי ולא עבדי ולר' יוסי בר' חנינא נמי דאמר דאמרינן מעלית (ד)מאן, ר' יוחנן אמר. דשב"מ. [טז] אלמא אע"פ שפשע האפוטרופוס בשמירת שור, לא משלם. תוס' כתר"ם. [יז] דאם לא הייתה זאת הטענה (ו)הוה פושע. תוס' ב"מ שם. [יח] כתוס' ב"ק כתוב: כדי שישמור השור וכן בב"מ כתוב: שלא יזוקנו משורם. (ולפ"ע מה כוונת תוס' שלפנינו). [יט] דטוב היה להם שלא היה להם אפוטרופוס. תוס' ב"ק לט. ד"ה דאי. [כ] אם יש לו להתחייב בפשיעה ממנע ולא עביד. תוס' כתר"ם. [כא] אמרי' בירושלמי אדם מבריח עצמו מן השבועה ואין אדם מבריח עצמו מן התשלומין לפי שאין אדם רוצה שישביעוהו בחנם, אבל נראה להם דין שישלם מה שפשע בשלהם. תוס' כתר"ם. [כב] דאמר מינוהו ב"ד ישבע. תוס' ב"ק לט. ד"ה דאי. [כג] כלומר לא ימנע בשביל כך אם יהיה זקוק לפרוע אם יפשע דשמה הוא שנחשב בכך לנאמן כשב"ד ממנין אותו. תוס' ב"ק לט. ד"ה דאי. [כד] שאין זה בשביל תקנת יתומים. תוס' ב"ק לט. ד"ה דאי. [כה] ואין נחשב אלא כשומר בעלמא ששומר השור שלא יזיק. תוס' ב"ק לט. ד"ה דאי. [כו] מהגבהה צורך אכילה. תוס' כתר"ם. [כז] וכיון דאינו מחייבים, דמתחייב בנפשו הוא, אהגבהה נמי לא מיחייב. שיט"ק. [כח] דא"א לניסוך בלא הגבהה. והא דאמר בע"ז דבשכשוך בעלמא אסור היינו מדרבנן, ואניסוך דרבנן לא גזרו לחייבו. תוס' כתר"ם. [כט] דאמרי משעת הגבהה קניא. תוס' כתר"ם.

דאתו למימר להו נשרפו חיטכם בעלייה. [א]יהבי להו זוזי ליתמי אפידי אייקר לא יהא כח הדיוט חמור מהקדש זול סבור מינה היינו דרב חנילאי בר אידי אמר להו רב שישא בריה דרב אידי [ב]הא רעה הוא לדידהו דזמנין דמצטרכי לזוזי וליכא דיהיב להו עד דיהבי להו פירי אמר רב אשי אנא ורב כהנא חתמינן אשטרא דאימיה דזעירא יתמא דמזבנא ארעא לברגא בלא אכרזתא [ג]דאמרי נהרדעי [ד]לברגא ולמזוני ולקבורה מזבנינן בלא אכרזתא: עמרם צבעא אפוטרופא דיתמי הוה אתו קרובים לקמיה דרב נחמן אמרי ליה קא לביש ומכסי מיתמי אמר להו [ה]כי היכי דלישתמען מיליה קאכיל ושתי [ו]מדידהו ולא אמוד אימור מציאה אשכח והא קא מפסיד אמר להו אייתו לי סהדי דמפסיד ואיסלקיניה דאמר רב הונא חברין משמיה דרב אפוטרופוס דמפסיד מסלקינן ליה דאיתמר אפוטרופא דמפסיד רב הונא אמר רב מסלקינן ליה דבי רבי שילא אמרי לא מסלקינן ליה [ה]והלכתא מסלקינן ליה: אפוטרופוס שמינהו אבי יתומים ישבע: מאי טעמא אי לאו דאית ליה הנאה מיניה לא הוה ליה אפוטרופוס ומשום שבועה לא אתי לאמנועי: מינוהו ב"ד לא ישבע: מלתא בעלמא הוא דעביד לבי דינא ואי רמית עליה שבועה אתי לאמנועי: אבא שאול אומר חילוף הדברים: מ"ט מינוהו ב"ד ישבע בההיא הנאה דקא נפיק עליה קלא דאיניש מהימנא הוא דהא סמיך עליה בי דינא משום שבועה לא אתי לאמנועי מינהו אבי יתומים לא ישבע מילתא בעלמא הוא דעבדי להדדי ואי רמית עליה שבועה אתי לאמנועי אמר רב חנן בר אמי אמר שמואל [ו]הלכתא כאבא שאול: תניא רבי אליעזר בן יעקב אומר זה וזה ישבע והלכה כדבריו תני רב תחליפא בר מערבא קמיה דר' אבהו אפוטרופוס שמינהו אבי יתומים ישבע מפני שהוא נושא שכר אמר ליה את אייתת קבא וכיילת ליה אלא אימא מפני שהוא כנושא שכר: **מתני'** [ז]המטמא והמדמע והמנסך בשוגג פטור במזיד חייב: **גמ'** איתמר מנסך רב אמר מנסך ממש ושמואל אמר [ח]מערב מ"ד מערב מ"ט לא אמר מנסך אמר לך מנסך קם ליה בדרבה מיניה ואידך כדרבי ירמיה [ט]דא"ר ירמיה [י]משעת הגבהה הוא דקנה מתחייב בנפשו לא הוי עד שעת ניסוך ולמאן דאמר מנסך מ"ט לא אמר מערב אמר לך מערב היינו מינה היינו דרב ניחלאי אמר להו רב שישא בריה דרב אידי הא רעה לדידהו דזמנין דמצרכי להו זוזי לפירי וליכא דיהיב להו נמצא עכשיו שדין היתומים שוה לשאר בני אדם בכל דבר חוץ כשמשכו אחרים מהן והוקירו אמר רב אשי אני ואר"י שבחבורה ומנו רב כהנא חתמינן אשטרא דאימיה דזעירי יתמא דזבנא ארעא לברגא ולמזוני בלא אכרזתא דאמרי נהרדעי לברגא ולמזוני ולקבורה מזבנינן בלא אכרזתא: עמרם צבעא אפוטרופא דיתמי הוה אתו קרובים לקמיה דרב נחמן אמרו ליה לביש ומכסי מיתמי אייקר היינו דרב ניחלאי אמר להו מכח הקדש ולא יהא כח הדיוט חמור מכח הקדש פי' ואין הלוקח יכול לחזור בו כיון שמשך: אימשיכו להו פירי ליתמי אייקר לא יהא כח הדיוט חמור מכח הקדש ואין המוכר יכול לחזור בו. זול כסבור למימר היינו דרב ניחלאי פי' והיתומים יכולין לחזור בהן אמר להו רב ששת הא רעה היא להן דזמנין דמיצרכי פירי וליכא דיהיב להו בהקפה עד דפרע זוזי יהיב זוזי דיתמי אפירי זול לא יהא כח הדיוט חמור מכח הקדש ויכולין היתומים לחזור בהן אייקור סבור מינה היינו דרב ניחלאי ואין המוכר יכול לחזור בו אמר להו רב שישא בריה דרב אידי רעה היא לדידהו דאתו למימר להו נשרפו חיטין בעלייה ולא יטרח להצילם אבל אם נאמר שהמוכר יכול לחזור בו אם ירצה מפני שלא משכו יטרח ויצילם כי הוא סבור להרויח בהן יהבו להו זוזי ליתמי אייקור לא יהא כח הדיוט חמור מכח הקדש ויכולים לחזור בהן זול סבור

עין משפט נר מצוה

מז א **ב** מיי' פ"ט מהל' מכירה הלכה ד טוש"ע ח"מ סי' קלט סעי' ד:
מח **ג** מיי' פי"ב מהל' אישות הל' יז ופי"ח הלכה כ [ופי"ד הל' כד ופי"ט הל' יח] ופי"ב מהלכות מלוה ולוה הלכה יא סמג עשין מח ולד ופא טוש"ע אה"ע סימן ע סעיף ה [וסי' פט סעי' ג] וסימן לג סעיף כה וסי' קד סעיף ג וסימן קיב סעיף ו וטוש"ע ח"מ סי' קט סעיף ג:
מט **ד** מיי' פי"ח מהל' גזלה הלכה ה טוש"ע ח"מ סימן לד סעיף ד:
נ **ה** מיי' שם פ"י הלכה ז טוש"ע שם סעיף ה:
נא **ו** מיי' שם פי"ח הל' ה ופ"ט מהל' שלוחין הלכה א [וה"ד] סמג עשין קנג טוש"ע ח"מ סי' לג סעיף א וסימן לד סעיף טז:
נב **ז** **ח** מיי' פ"ז מהלכ' מוכר ומזיק הלכה ב סמג עשין מ טוש"ע ח"מ סימן שפה סעיף א:
נג **ט** מיי' שם ה"ו וסמג שם טור ש"ע שם סעיף ב:

פסקי רי"ד

ורשב"ג כרבנן ולקמן פסקי' הלכה כאבא שאול: ההוא דהוה בשבבותיה דר' מאיר דהוה מזבין ארעתא וזבין עבדי ולא שבקיה ר' מאיר איתחזי ליה בחלמיה אנו איתתיר ואתה לבנות ואפ"ה לא אשגח אמר דברי חלומות לא מעלין ולא מורידין: וההוא דהוה בשיבבותיה דריב"ל דהוה מזבין ארעתא וזבין תורי ולא אמר ליה ולא מידי דתניא א"ר יוסי מימי לא קראתי לאשתי אשתי ולשורי שורי אלא לאשתי ביתי ולשורי שדי: הנהו יתמי דהוו סמיכי גבי ההוא סבתא הויא להו תורתא שקילא זבינתא ניהלייהו אתו קרובים לקמיה דר' נחמן אמרו ליה מאי עבידתה דמזבנא פי' מי מינה אותה אפוטרופא עליהן אמר להו יתומים שסמכו אצל ב"ה תנן והא אייקר ברשותא דלוקח אייקר והא לא נקטי יתמי דמי אמר להו א"כ היינו דרב ניחלאי בר אידי דאמר רב ניחלאי יתומים הרי הן כהקדש ולא מיקנו אלא בכספא: משוך פירי מיתמי אייקר היינו דרב ניחלאי זול לא יהא כח הדיוט חמור מכח הקדש פי' ואין הלוקח יכול לחזור בו כיון שמשך: אימשיכו להו פירי ליתמי אייקר לא יהא כח הדיוט חמור מכח הקדש ואין המוכר יכול לחזור בו. זול כסבור למימר היינו דרב ניחלאי פי' והיתומים יכולין לחזור בהן אמר להו רב ששת הא רעה היא להן דזמנין דמיצרכי פירי וליכא דיהיב להו בהקפה עד דפרע זוזי יהיב זוזי דיתמי אפירי זול לא יהא כח הדיוט חמור מכח הקדש ויכולין היתומים לחזור בהן אייקור סבור מינה היינו דרב ניחלאי ואין המוכר יכול לחזור בו אמר להו רב שישא בריה דרב אידי רעה היא לדידהו דאתו למימר להו נשרפו חיטין בעלייה ולא יטרח להצילם אבל אם נאמר שהמוכר יכול לחזור בו אם ירצה מפני שלא משכו יטרח ויצילם כי הוא סבור להרויח בהן יהבו להו זוזי ליתמי אייקור לא יהא כח הדיוט חמור מכח הקדש ויכולים לחזור בהן זול סבור

מסורת הש"ס

א) ב"מ קח: כתובות פז. ק:. ב) בכמ"י ליתא מדידהו ועי' רש"ש. ג) חולין מא., ד) ב"ק קח., ה) ברש"י שבמ"ש וסף והרי הם ברשותכם וברשותכם נשרפו. ו) [ערכין כא.]. ז) [נקמן נג.]. ח) [עי' רש"ש]. ט) [עיין ב"ב קנ: נדה ז:]. י) [סס לא.].

מוסף רש"י

הובא בעמוד הבא

מוסף תוספות

א. דהתם הפירות בעין ויכולים לומר קחו פירותיכם, אבל אם נשרפו הפירות, לא רצו לגרוע כ"כ כח המוכר. תוס' הרא"ש. ב. לחזרה אי. תוס' הרא"ש. ג. דקודם דאייקר היו ברשותם. תוס' הרא"ש. ד. [ד]כל הני מילי לצורך יתומים. תוס' ב"מ קח: ד"ה מזבנין. ה. כהנו דחשיב בפרק הנזיקין (לעיל נב.) מוכרים שדותיהן לקנות להם מגילה וציצית ושופר וכו'. תוס' ב"מ שם. ו. ל' יום ומכריזין כו'. תוס' כתובות פז. ד"ה לברגא. ואם אין נזקקין מלפרוע שאר חובות, היכי משכחת לה הכרזה, כי בשטר שיש בו רבית לא יתחנו עד שיכריזו. ומאי קשיא ליה. תוס' הרא"ש כתובות פז. ד"ה לברגא. ז. שעריכי הכרזה. תוס' ב"מ שם. ח. דלכל צרכי יתומים מזבנינן בלא אכרזתא. תוס' הרא"ש. ט. דעל היתומים לפרוע כסף גולגולתא כמו שעשה הבעל בחייו בכלל מזוני הוא. תוס' הרא"ש. י. דאטו יהיה מת מוטל באשפה כל ימי הכרזה. תוס' ב"מ קח: ד"ה מזבנין. יא. כשבא בע"ח לגבות חובו. תוס' הרא"ש שם. יב. שלא תהא מכשילו לעתיד. תוס' כתובות פז. ד"ה ולקבורה. יג. והלכה כמותו בכל מקום. תוס' ר"ת. יד. כיון דאמוראי פסקי דלא כוותיה, לית הלכתא כוותיה. ואע"ג. תוס' הרא"ש. טו. מעמדין להן אפטרופין ומעידין להן בפני אפטרופין, ומשורנן ל' מועד דכי הדר נגח משלם מן העליה, ואמרינן מעלית (ד)מאן, ר' יוחנן אמר. דשב"מ. טז. אלמא אע"פ שפשע האפוטרופוס בשמירת שור, לא משלם. תוס' הרא"ש. יז. דאם לא הייתה זאת הטענה (ו)הוה פושע. תוס' ב"מ שם. יח. כתוס' ב"ק כתוב: כדי שישמור השור וכן בב"מ כתוב: שלא יזוקנו משורם. (ולפ"ע מה כוונת תוס' שלפנינו). יט. דטוב היה להם שלא היה להם אפוטרופוס. תוס' ב"ק לט. ד"ה דאי. כ. אם יש לו להתחייב בפשיעה ממנע ולא עביד. תוס' הרא"ש. כא. [ד]הא אמרי' בירושלמי אדם מבריח עצמו מן השבועה ואין אדם מבריח עצמו מן התשלומין לפי שאין אדם רוצה שישביעוהו בחנם, אבל נראה להם דין שישלם מה שפשע בשלהם. תוס' הרא"ש. כב. דאמר מינוהו ב"ד ישבע. תוס' ב"ק לט. ד"ה דאי. כג. כלומר לא ימנע בשביל כך אם יהיה זקוק לפרוע אם יפשע דשמה הוא שנחשב בכך לנאמן כשב"ד ממנין אותו. תוס' ב"ק לט. ד"ה דאי. כד. שאין זה בשביל תקנת יתומים. תוס' ב"ק לט. ד"ה דאי. כה. ואין נחשב אלא כשומר בעלמא ששומר השור שלא יזיק. תוס' ב"ק לט. ד"ה דאי. כו. מהגבהה צורך אכילה. תוס' הרא"ש. כז. וכיון דאינו מחייבים, דמתחייב בנפשו הוא, אהגבהה נמי לא מיחייב. שיט"ק. כח. דא"א לניסוך בלא הגבהה. והא דאמר בע"ז דבשכשוך בעלמא אסור היינו מדרבנן, ואניסוך דרבנן לא גזרו לחייבו. תוס' הרא"ש. כט. דאמרי משעת הגבהה קניא. תוס' הרא"ש.

לביש ומכסי מיתמי אמר להו כי היכי דלישתמען מיליה קאכיל ושתי ולא אמוד אימור מציאה אשכח וכגון שמינהו אבי יתומים שכיון הוא שהאמינו עליהן אין כח לב"ד לסלקו קא מפסיד שאינו מתעסק בהן כראוי והקרקעות נפסדות אמר להו אייתו לי סהדי דאיסלקיה דאמר רב הונא חברין משמיה דרב אפוטרופא דמפסיד מסלקי' ליה והלכתא כותיה ואמרי רבותא מיגו דמסלקי' ליה משביעים ליה ה"מ היכא דלא אישתכח עליה פסידא אבל היכא דאישתכח עליה פסידא מסלקי' ליה ומשבעינן ליה. אפוטרופוס שמינה אבי יתומים ישבע מ"ט דאי לאו דאית ליה הנאה מיניה לא הוה ליה אפוטרופא ומשום שבועה לא אתי לאימנועי מינוהו ב"ד לא ישבע מילתא בעלמא הוא דעביד לבי דינא ואי רמית עליה שבועה אתי לאימנועי אבא שאול אומר חילוף הדברים מינוהו ב"ד ישבע מ"ט בההוא הנאה דקנפיק (מיניה) עליה קלא דאיניש מהימן הוא וסמכי עליה בי דינא משום שבועה לא אתי לאימנועי מינהו אבי יתומים לא ישבע מילתא בעלמא הוא דעבדי אינשי אהדדי ואי רמית עליה שבועה אתי לאימנועי אמר רב חנן בר אמי אמר שמואל הלכה כאבא שאול תניא ר' אליעזר ב"י אומר זה וזה ישבע והלכה כדבריו אע"ג דק"ל (לקמן סז.) משנת ר' אליעזר ב"י קב ונקי והלכה כמותו בכל מקום ה"מ היכי דלא פסקי אמוראי הלכתא אבל הכא כיון דפסק שמואל הלכה כאבא שאול כשמואל עבדי'. ואע"ג דתניא והלכה כדבריו הא ק"ל (ב"ב קל:) אין למדין הלכה מפני משנה ואפסק אמוראי סמכינן כתב ר' יצחק ז"ל והני מילי בטענת שמא אבל בטענת ברי משבעינן ליה כגון דגדלי יתמי וטעני טענת ברי עליה ואיהו כפר כגון האי ודאי משתבע ודברי טעם הן דדוקא משבועת האפוטרופוס פטרהו שהוא בלא טענת ודאי. ואלו נשבעין שלא בטענה השותפין והאפוטרופין וכו' ואמרי' מאי שלא בטענה [בטענת] ודאי אלא בטענת ספק אבל בטענת ודאי הרי הוא ככל אדם ואינו נפטר משבועה: המטמא והמדמע וכו' פי' טימא תרומתו של כהן והפסידה לגמרי דתו לא חזיא לאכילה או טהרותיו של חבירו שהן חולין ואוכל חולין בטהרה וגורם לו למכרן בזול לטמאים שיאכלו אותם בימי טומאתם. ומדמע שהוא מערב תרומה בחולין וגורם לו שצריך למוכרן לכהנים בזול בדמי תרומה. ומנסך רב (אשי) אמר מנסך ממש שהגביה בכלי של יין וניסך ממנו לשם עבודת כוכבים ואסרו כולו בהנאה ושמואל אמר מערב שלקח יין נסך ועירב ביינו של ישראל ואסר. ורב דאמר מנסך ממש אע"ג דקם ליה בדרבה מיניה סבר לה כר' ירמיה דאמר משעת הגבהה הוא דקנייה ומתחייב בנפשו לא הוי עד שעת ניסוך הלכך אינן באין כאחד וחייבין לשלם כל אלה אם עשה בשוגג פטור ואם עשה במזיד חייב הכהנים שפגלו הקרבן כגון ששחטו או שעשו אחת מעבודות הדם או קבלה או הלכה או זריקה על מנת לאוכלן חוץ לזמנו או חוץ למקומו אם היו מזידין שידעו שהקרבן

תניא רבי אליעזר בן יעקב אומר זה וזה ישבע והלכה כדבריו תני רב תחליפא בר מערבא קמיה דר' אבהו אפוטרופוס שמינהו אבי יתומים ישבע מפני שהוא נושא שכר אמר ליה את אייתת קבא וכיילת ליה אלא אימא מפני שהוא כנושא שכר: **מתני'** [ז]המטמא והמדמע והמנסך בשוגג פטור במזיד חייב: **גמ'** איתמר מנסך רב אמר מנסך ממש ושמואל אמר [ח]מערב מ"ד מערב מ"ט לא אמר מנסך אמר לך מנסך קם ליה בדרבה מיניה ואידך כדרבי ירמיה [ט]דא"ר ירמיה [י]משעת הגבהה הוא דקנה מתחייב בנפשו לא הוי עד שעת ניסוך ולמאן דאמר מנסך מ"ט לא אמר מערב אמר לך מערב היינו

כל עיקר אלא כדי שישלמו[יא] ולא בשביל ריוח היתומין[יב] אלא לתקנתא דשאר אינשי דלא ליתזקי[ג] אבל אפוטרופא שנתמנה לצורך היתומים לא ממנע בשביל מה שמשלם כשפשע לכ"ע אי משום דעבד ליה דיתחא נפשיה אי משום דנפיק עליה קלא דאיניש מהימנא הוא וגבי שבועה דווקא פליגי[כא] ומיהו נראה דודאי אי פשע חייב לשלם לכ"ע אבל כל כמה דלא ידעי' אי נאבד כלום אין ראוי להשביעו על דבר זה בלא טענה כדאמרינן בירושלמי דפירקין קאמיא דרבי יוחנן דאמר משל יתומים כרבנן ודרבי יוסי בר' חנינא דאמר מעליית אפוטרופא כאבא שאול אמיא דרבי יוחנן כרבנן בתמיה אפילו יסבור כאבא שאול[כב] בעי איניש מיתן זוזי בגין דמיתקרי מהימן[כג] אבל גבי שור יתומין דלא הועמד אפוטרופא לגאמנות[כד] אלא לשמור שלא יגח[כה] ודרבי יוסי בר' חנינא כאבא שאול אפילו יסבור כרבנן אדם מבריח עצמו מן השבועה ואין מבריח עצמו מן התשלומין פי' רואה לשלם כשיפשע ואינו רואה שישביעוהו בחנם: **מנסך** קם ליה בדרבה מיניה. ומטעם שלא יהא כל אחד ואחד אוכל ומטמא טהרות של חבירו אין לחייבו דמהאי טעמא לא מחייבינן ליה טפי אלא כאילו הוא איזק ביכר וא"ת ולשמואל מ"ש מדאמרי' בריש אלו נערות (כתובות דף ל:) ומודה ר' נחוניא בן הקנה בגונב חלבו של חברו ואכלו שהוא חייב שכבר נתחייב בגנבה קודם שיבא לידי איסור אבל וי"ל דסבר שמואל דהגבהה צורך ניסוך היא[כו] דאי אפשר לניסוך בלא הגבהה[כז] אבל התם אפשר לאכילה בלא הגבהה דאי בעי גחין ואכיל והכי מפליג התם[כח] בין ההיא להא דאמר רבי אבין בעי שבת זרק חץ מתחילת ד' לסוף ד' וקרע שירצים בהליכתו פטור דעקירה צורך הנאה היא משום דאי אפשר להנאה בלא עקירה וקסבר שמואל דניסוך נמי דומה לדר' אבין[כט] ור' ירמיה ורב דהכא[ל] סברי כאידך שינויא דהתם דמחלק בין זורק חץ לגונב חלבו משום דזורק חץ אי בעי להדורי לא מלי מהדר הכא מלי מהדר וגבי ניסוך נמי כיון דמלי מהדר

נשרפו חיטכם בעלייה. שהרי קניתם במעות[ט]. וכי תימא לא מצו למימר הכי דהא גבי גרישותא דיתמי אמרינן לא יהא כח הדיוט חמור מהקדש לאו מילתא הוא דכיון דלענין חזרה לאו ברשות מוכר הוא לענין דליקה נמי לאו ברשותיה קיימא דהאי דגבי הדיוט מוקמינן לה ברשות מוכר לדליקה היינו טעמא בההיא הנאה דקיימא ברשותיה לחזרה: **אכרזתא.** שמכריזין שלשים יום[י] קרקע פלוני יולא לימכר בב"ד: **דמזבנא ארעא.** דיתמי לפיוסי כרגא דיתמי וזבנה בלא אכרזתא מפני שגבאי המלך נחוץ: **מזבנינן בלא אכרזתא.** לפי שאין פנאי: **אמר להו.** רב נחמן: **כי היכי דלשתמעון מיליה.** ולורך היתומים הוא שיהא נראה כאדם חשוב: **ולא אמיד.** אינו עשיר לעשות יציאות הללו משלו ומשל יתומים הוא עושה וסתם עשיר אומדים אותו בני אדם זה ככה וזה ככה אבל עני אין אדם אומדו. א"נ דלא אמיד לבני אדם שיהא עושה ראוי ליציאות הללו: **והא קמפסיד.** נכסי היתומים שאינו מפרנס הקרקעות כראוי להם וקונך אילנות: **ומשום שבועה.** דרמית עליה לבסוף לא ממנע מתחילה שהרי ההנהו זה: **מלתא בעלמא הוא דעבד.** גבי ב"ד. טובת חנם היא שזה עושה לב"ד לקבל דבריהן ולטרוח לפני יתומין ואתי לאמנועי מעיקרא מלקבל עליו: **מלתא בעלמא הוא דעבוד להדדי.** דבני אהבה וריעות היה ביניהם ולא הנאת ממון כל כך: **מתני' המטמא.** טהרותיו של חברו כגון תרומה: **והמדמע.** תרומה בחולין של חברו ומפסידו שאוסרו לזרים ולריך למוכרו להכהנים בזול: **והמנסך.** יין חברו בגמרא מפרש לה: **בשוגג פטור כו'.** בגמ'[יא] אמר טעמא: **פטור.** מתשלומין: **גמ' מנסך ממש.** שכשן בידו לתוכו לשם ע"ז וכך היתה עבודתן: **מערב.** יין נסך ביין כשר של חבירו ואסרו בהנאה: **קם ליה בדרבה מיניה.** לא מצי למימתי במתניתין אמוזד חייב בתשלומין דהא עובד עבודת כוכבים הוה ונסקל: **דאגבהה.** ע"מ לגוזלו: היינו